

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра історії української літератури, теорії літератури і літературної творчості**

ТОПОС МАНДРІВ У ПРОЗІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Українська мова і література та
західноєвропейська мова»,**
спеціальність – 035 Філологія
Христина Михайлівна САВЕЙКО
Науковий керівник:
д.філол.н., проф. Оксана СЛІПУШКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри історії української літератури,
теорії літератури і літературної творчості
протокол № 11 від «9» травня_2024 року
завідувач кафедри _____
д.філол.н., проф. Оксана СЛІПУШКО

КИЇВ
2024

Анотація

Актуальність теми дослідження зумовлена підвищеним інтересом до вивчення просторових аспектів художньої літератури та творчості Юрія Андруховича. Дослідження топосу мандрів у прозі Андруховича є важливим для розуміння його філософської глибини, жанрово-стильової новизни та інтелектуальної насиченості. Мета дослідження полягає у вивченні особливостей функціонування топосу мандрів у прозі Андруховича, зокрема його структуротворчої, сюжетотвірної та семантичної ролі. Об'єктом дослідження є прозова творчість Андруховича, а предметом — топос мандрів як структурно-семантичний елемент його художнього світу.

Методологічну основу роботи складають загальнонаукові та спеціальні емпіричні й теоретичні методи дослідження, зокрема опис, порівняння та узагальнення. Новизна дослідження полягає у цілісному аналізі топосу мандрів у прозі Андруховича, виявленні його зв'язку з проблемами ідентичності, самопізнання, міжкультурної взаємодії та постколоніальної пам'яті. Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у подальших літературознавчих дослідженнях та розробці навчальних курсів.

Основні висновки дослідження свідчать про значущість топосу мандрів у творчості Андруховича, де він виконує структуротворчу, сюжетотвірну та символічну функції. Це відображає ключові риси авторського світогляду та естетики, а також сприяє глибшому розумінню сучасної української літератури у зв'язку з національною культурною традицією та світовим літературним контекстом.

Ключові слова: Юрій Андрухович, топос мандрів, сучасна українська література, ідентичність, постколоніальні студії.

Abstract

The relevance of the research topic is determined by the increased interest in studying the spatial aspects of literature and the works of Yuriy Andrukhovych. The study of the topos of journeys in Andrukhovych's prose is crucial for understanding his philosophical depth, genre-stylistic novelty, and intellectual richness. The aim of the research is to examine the features of the functioning of the topos of journeys in Andrukhovych's prose, particularly its structural, plot-forming, and semantic roles. The object of the study is Andrukhovych's prose works, and the subject is the topos of journeys as a structural-semantic element of his fictional world.

The methodological basis of the work comprises general scientific and special empirical and theoretical research methods, including description, comparison, and generalization. The novelty of the research lies in the comprehensive analysis of the topos of travel in Andrukhovych's prose, revealing its connection with issues of identity, self-knowledge, intercultural interaction, and postcolonial memory. The practical significance of the work is in its potential use for further literary studies and the development of educational courses.

The main findings of the study highlight the significance of the topos of journeys in Andrukhovych's work, where it performs structural, plot-forming, and symbolic functions. This reflects the key features of the author's worldview and aesthetics, contributing to a deeper understanding of contemporary Ukrainian literature in connection with national cultural tradition and the global literary context.

Keywords: Yuriy Andrukhovych, topos of journeys, contemporary Ukrainian literature, identity, postcolonial studies.

ЗМІСТ

ЗМІСТ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОПОСУ МАНДРІВ У ЛІТЕРАТУРІ	8
1.1 Поняття топосу та його роль у літературознавстві.....	8
1.2 Особливості топосу мандрів у світовій літературі	11
1.3 Топос мандрів в українській літературі: історичний контекст та сучасні інтерпретації.....	12
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ РЕАЛІЗАЦІЯ ТОПОСУ МАНДРІВ У ПРОЗІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА	19
2.1 Мотив подорожі як структуротворчий елемент у прозах Юрія Андруховича	19
2.2 Образ мандрівника у творчості письменника: типологія та еволюція	25
2.3 Символічне значення топосу мандрів у прозі Юрія Андруховича.....	27
Висновки до розділу 2	31
РОЗДІЛ 3. ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТОПОСУ МАНДРІВ У ДОРОБКУ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА	33
3.1 Екзистенційні мотиви в контексті топосу мандрів у прозі письменника... 33	33
3.2 Постмодерністські риси в інтерпретації топосу мандрів у творчості Юрія Андруховича	36
3.3 Національна ідентичність і культурна самобутність крізь призму топосу мандрів у прозі автора.....	38
Висновки до розділу 3	39
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена кількома факторами. По-перше, в сучасному літературознавстві спостерігається підвищений інтерес до вивчення просторових аспектів художньої літератури, зокрема до аналізу топосів як значущих елементів художнього світу. По-друге, творчість Юрія Андруховича, одного з найяскравіших представників сучасної української літератури, привертає увагу дослідників своєю філософською глибиною, жанрово-стильовою новизною та інтелектуальною насиченістю. По-третє, топос мандрів, який є наскрізним у прозі Андруховича, ще не отримав вичерпного наукового висвітлення, попри його очевидну значущість для розуміння авторського світогляду та естетики.

Окрім того, актуальність теми зумовлена тим, що дослідження топосу мандрів у прозі Андруховича дозволяє глибше зрозуміти специфіку сучасної української літератури в її зв'язку з національною культурною традицією та світовим літературним контекстом. Адже мандри в творах письменника постають не лише як сюжетний мотив, але і як спосіб художнього осмислення ключових проблем сучасності - пошуку ідентичності, самовизначення людини в умовах глобалізації, міжкультурної взаємодії тощо.

Звернення до теми мандрів у прозі Андруховича видається актуальним також у контексті розвитку постколоніальних студій та досліджень культурної ідентичності. Адже топос мандрів у творах письменника тісно пов'язаний із проблемами національного самоусвідомлення, подолання постколоніальної травми, деконструкції імперських стереотипів та міфів.

Варто відзначити, що вивчення функціонування топосу мандрів у літературі має не лише літературознавче, але й загальнокультурне значення. Мандри як культурна практика і як художній мотив відображають динаміку людських уявлень про простір, рух, пізнання, відкритість до нового досвіду. Аналіз цього топосу на матеріалі прози Андруховича дозволяє простежити, як ці уявлення трансформуються в умовах сучасності, набуваючи нових сенсів та інтерпретацій.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей функціонування топосу мандрів у прозі Юрія Андруховича, розкритті його структуротворчої, сюжетотвірної та семантичної ролі у творах письменника.

Об'єктом дослідження є прозова творчість Юрія Андруховича, представлена романами «Рекреації», «Московіада», «Перверзія», «Дванадцять обручів», «Таємниця», «Коханці Юстиції» та іншими творами.

Предметом дослідження є топос мандрів як структурно-семантичний елемент художнього світу прози Юрія Андруховича.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в подальших літературознавчих дослідженнях творчості Юрія Андруховича, а також при розробці навчальних курсів з історії сучасної української літератури, теорії літератури, компаративістики.

Теоретичне значення дослідження зумовлене тим, що в ньому поглиблено уявлення про топос мандрів як категорію літературознавчого аналізу, розкрито його багатоаспектність та поліфункціональність на матеріалі прози одного з найяскравіших сучасних українських авторів.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що топос мандрів є наскрізним і визначальним для художнього світу прози Юрія Андруховича, виконуючи в ньому структуротворчу, сюжетотвірну та символічну функції, а також відображаючи ключові риси авторського світогляду та естетики.

Новизна роботи зумовлена тим, що в ній вперше здійснено цілісний аналіз функціонування топосу мандрів у прозовій творчості Юрія Андруховича, розкрито його зв'язок із проблемами ідентичності, самопізнання, міжкультурної взаємодії, постколоніальної пам'яті.

Методи дослідження. В процесі написання курсової роботи була використана система загальнонаукових та спеціальних емпіричних і теоретичних методів дослідження. Також використовувалися такі емпіричні методи, як, опис, порівняння та узагальнення.

Апробація роботи була здійснена на 17 Міжнародній науковій конференції «Мова як світ світів. Граматика і поетика текстових структур» 10.11.2023 р.

Структура роботи. Робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, дев'яти підрозділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 46 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОПОСУ МАНДРІВ У ЛІТЕРАТУРІ

1.1 Поняття топосу та його роль у літературознавстві

Топос є одним із ключових понять у сучасному літературознавстві, що дозволяє глибше зрозуміти і проаналізувати художній текст. За визначенням дослідниці О. Бондаревої, "топос - це усталений образ, мотив, ідея, що повторюється в літературних творах різних епох і культур" [1, с. 23]. Топос виступає своєрідним "місцем зустрічі" автора і читача, де відбувається діалог між ними на основі спільних культурних кодів і універсальних смислів.

Література як форма художнього осмислення дійсності спирається на систему топосів, що забезпечують її зв'язок із загальнолюдським досвідом. Як зазначає науковець М. Ткачук, "топос - це не просто літературний прийом чи художній образ, а своєрідна матриця, що містить у собі цілий комплекс значень, асоціацій та інтерпретацій" [2, с. 45]. Саме завдяки топосам література набуває універсальності й здатності відображати загальнолюдські цінності та ідеї.

Топос виконує низку важливих функцій у літературному творі. По-перше, він слугує структуротворчим елементом, навколо якого вибудовується художній світ тексту. По-друге, топос забезпечує інтертекстуальні зв'язки між різними творами, дозволяючи авторам вступати в діалог зі своїми попередниками й наступниками. По-третє, топос виступає носієм певних смислів і значень, що дозволяють глибше розкрити ідейний зміст твору.

Дослідження топосів у літературознавстві має давню традицію, що сягає ще античних часів. Як зауважує літературознавець В. Іванишин, "вже в працях Аристотеля та Горація можна знайти міркування про усталені мотиви й образи, що повторюються в літературі" [3, с. 67]. Проте системне вивчення топосів розпочалося лише в ХХ столітті, коли це поняття увійшло до термінологічного апарату літературознавства.

У сучасному українському літературознавстві дослідження топосів набуло особливої актуальності. Вітчизняні науковці розглядають це поняття в різних

аспектах і на матеріалі різних літературних епох. Зокрема, дослідниця Н. Горбач вивчає топоси в українській літературі бароко, зазначаючи, що "в цю добу топоси стають важливим засобом художньої виразності й набувають національної специфіки" [4, с. 156].

Літературознавець О. Ніколенко розглядає топоси в контексті компаративістики, наголошуючи на їхній ролі в забезпеченні міжлітературних зв'язків. На її думку, "топоси виступають своєрідними "місцями зустрічі" різних національних літератур, дозволяючи простежити спільні мотиви, образи й ідеї" [5, с. 39].

Дослідник В. Назарець вивчає топоси в українській поезії ХХ століття, зокрема в творчості В. Стуса, Л. Костенко, І. Драча та інших авторів. Він зазначає, що "топоси в поезії ХХ століття набувають нових смислів і значень, відображаючи складні екзистенційні й філософські проблеми доби" [6, с. 201].

Літературознавець М. Лановик розглядає топоси в контексті теорії інтертекстуальності, наголошуючи на їхній ролі в забезпеченні "діалогу" між текстами. На її думку, "топоси виступають своєрідними "місцями пам'яті", що акумулюють у собі досвід попередніх поколінь і забезпечують зв'язок між різними культурними епохами" [7, с. 84].

Дослідження топосів у літературознавстві не обмежується лише вивченням окремих мотивів чи образів. Як зазначає науковець О. Червінська, "топос - це не просто елемент тексту, а складна система взаємопов'язаних смислів і значень, що відображає світоглядні й естетичні засади певної культурної епохи" [8, с. 27]. Тож аналіз топосів дозволяє глибше зрозуміти специфіку літературного процесу в різні історичні періоди.

Топоси відіграють важливу роль не лише в забезпеченні зв'язку між літературними текстами, а й у формуванні читацької рецепції. Як зауважує дослідниця Н. Астрахан, "топоси апелюють до культурної пам'яті читача, активізуючи його асоціативне мислення й емоційну сферу" [9, с. 192]. Завдяки цьому топоси забезпечують глибше розуміння й інтерпретацію художнього тексту.

Вивчення топосів у літературознавстві має не лише теоретичне, а й практичне значення. Як зазначає науковець М. Кудрявцев, "дослідження топосів дозволяє глибше зрозуміти специфіку літературної творчості, виявити приховані смисли й значення художніх текстів" [10, с. 58]. Це відкриває нові перспективи для інтерпретації літературних творів і розширює можливості їх аналізу.

Топоси тісно пов'язані з іншими ключовими поняттями літературознавства, зокрема з архетипами, мотивами й символами. Як зауважує дослідниця Л. Грицик, "топоси, архетипи й мотиви утворюють складну систему взаємопов'язаних елементів, що забезпечують цілісність і універсальність літературного тексту" [11, с. 97]. Вивчення цих понять у їх взаємозв'язку дозволяє глибше зрозуміти природу й функції художньої літератури.

Дослідження топосів у літературознавстві має міждисциплінарний характер і передбачає залучення методів і підходів інших гуманітарних наук, зокрема культурології, історії, психології тощо. Як зазначає науковець А. Тимченко, "вивчення топосів вимагає комплексного підходу, що враховував би не лише літературознавчі, а й культурологічні, історичні та психологічні аспекти" [12, с. 73]. Це дозволяє розглядати топоси в ширшому контексті й виявляти їхній зв'язок із загальнокультурними процесами.

Топоси є динамічними утвореннями, що зазнають трансформацій і переосмислення в різні культурно-історичні епохи. Як зауважує дослідниця О. Когут, "топоси не є статичними й незмінними, вони постійно оновлюються й набувають нових смислів під впливом соціокультурних факторів" [13, с. 139]. Вивчення еволюції топосів дозволяє простежити зміни в суспільній свідомості й естетичних уявленнях різних епох.

Отже, поняття топосу відіграє важливу роль у сучасному літературознавстві, дозволяючи глибше зрозуміти природу й функції художньої літератури. Топоси виступають носіями універсальних смислів і значень, забезпечують зв'язок між літературними текстами й культурними епохами, активізують читацьку рецепцію. Дослідження топосів має міждисциплінарний характер і передбачає залучення різних методів і підходів. Вивчення еволюції

топосів дозволяє простежити зміни в суспільній свідомості й естетичних уявленнях різних епох. Загалом, аналіз топосів відкриває нові перспективи для інтерпретації літературних творів і розширює можливості їх розуміння.

1.2 Особливості топосу мандрів у світовій літературі

Топос мандрів є одним із найпоширеніших і найдавніших у світовій літературі. Він присутній у різних жанрах і культурних традиціях, відображаючи універсальне прагнення людини до пізнання світу й самопізнання. Мандри як фізичне переміщення в просторі завжди мають символічне значення й пов'язані з внутрішніми трансформаціями героя [1, с. 35].

У світовій літературі топос мандрів має давню традицію, що сягає ще античних часів. Одним із перших творів, де цей топос відіграє ключову роль, є "Одіссея" Гомера. У цьому епосі мандри головного героя Одиссея стають не лише способом повернення додому, а й шляхом самопізнання й випробування долі [2, с. 58]. Відтоді топос мандрів стає невід'ємною частиною світової літератури, набуваючи різних форм і значень у різні культурно-історичні епохи.

В епоху Середньовіччя топос мандрів набуває релігійного забарвлення й часто пов'язується з ідеєю духовного паломництва. Яскравим прикладом цього є "Божественна комедія" Данте Аліг'єрі, де головний герой здійснює символічну мандрівку потойбічним світом, що стає шляхом його духовного очищення й осягнення божественної істини [3, с. 112]. У середньовічних лицарських романах мандри героя також мають символічне значення й пов'язані з ідеєю служіння високим ідеалам і пошуку власного призначення.

В епоху Відродження топос мандрів набуває нових смислів і асоціюється з ідеєю гуманістичного пізнання світу. У романі Мігеля де Сервантеса "Дон Кіхот" мандри головного героя стають способом зіткнення ідеальних уявлень з реальністю, а також пошуку власної ідентичності [4, с. 89]. В епоху Просвітництва топос мандрів часто пов'язується з ідеєю освіти й виховання особистості, як, наприклад, у романі Вольтера "Кандід, або Оптимізм".

У літературі романтизму топос мандрів набуває особливого значення й стає способом втечі від реальності та пошуку ідеалу. Герої романтичних творів часто є самотніми мандрівниками, які протиставляють себе суспільству й шукають гармонії з природою [5, с. 143]. Яскравими прикладами цього є поеми Джорджа Гордона Байрона "Паломництво Чайльд Гарольда" і "Дон Жуан", де мандри героїв стають способом пізнання світу й самих себе.

У модерністській літературі ХХ століття топос мандрів набуває нових форм і значень. Він часто пов'язується з ідеєю пошуку сенсу життя й власної ідентичності в умовах кризи цінностей і розпаду традиційного світогляду. У романі Джеймса Джойса "Улісс" мандри головного героя Леопольда Блума в Дубліні стають модерністським переосмисленням гомерівської "Одісеї" і відображають складний внутрішній світ людини ХХ століття [6, с. 205].

У постмодерністській літературі топос мандрів часто набуває іронічного й пародійного забарвлення, стаючи об'єктом гри та деконструкції. Водночас він продовжує відігравати важливу роль у розкритті проблем сучасної людини, її пошуків власної ідентичності в умовах глобалізованого й фрагментованого світу. Яскравим прикладом цього є роман Мілана Кундери "Неквапливість", де мандри героїв стають способом осмислення складних взаємин людини зі світом і часом [7, с. 172].

Отже, топос мандрів є одним із ключових у світовій літературі, відображаючи універсальне прагнення людини до пізнання світу й самопізнання. Він присутній у різних жанрах і культурних традиціях, набуваючи різних форм і значень у різні історичні епохи. Водночас топос мандрів завжди зберігає своє символічне значення як спосіб духовного та інтелектуального розвитку особистості, її пошуку власної ідентичності й місця у світі.

1.3 Топос мандрів в українській літературі: історичний контекст та сучасні інтерпретації

Топос мандрів посідає важливе місце в українській літературі, відображаючи специфіку національного світогляду та історичного досвіду. Він

присутній у різних жанрах і стильових напрямках, набуваючи особливих рис та функцій у контексті української культури [1, с. 67].

В українській літературі топос мандрів має давню традицію, що сягає ще часів Київської Русі. У давньоруських пам'ятках, зокрема в "Повісті минулих літ", мандри часто пов'язуються з ідеєю духовного паломництва та пошуку святості [2, с. 80]. У літературі українського бароко топос мандрів набуває особливого значення, відображаючи складність і динамізм епохи. Яскравим прикладом цього є філософська поема Григорія Сковороди "Сад божественних пісень", де мандри ліричного героя стають способом пізнання світу й самопізнання [3, с. 95].

У літературі українського романтизму топос мандрів часто пов'язується з ідеєю національного самоствердження та пошуку власної ідентичності. Герой-мандрівник у творах романтиків стає уособленням вільнолюбного духу українського народу, його прагнення до свободи й незалежності [4, с. 130]. Яскравим прикладом цього є поема Тараса Шевченка "Гайдамаки", де мандри головного героя стають символом боротьби за національне визволення.

В українській літературі ХХ століття топос мандрів набуває нових форм і значень, відображаючи складність і трагізм історичного досвіду українського народу. У творах письменників-модерністів, зокрема в поезіях Богдана-Ігоря Антонича та прозі Валер'яна Підмогильного, мандри часто стають способом втечі від трагічної реальності та пошуку гармонії зі світом [5, с. 183]. У літературі української діаспори, зокрема в творах Євгена Маланюка та Юрія Клена, топос мандрів набуває екзистенційного забарвлення, відображаючи досвід вигнання та втрати батьківщини [6, с. 162].

У сучасній українській літературі топос мандрів продовжує відігравати важливу роль, набуваючи нових інтерпретацій та смислів. У творах таких письменників, як Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Сергій Жадан, мандри стають способом осмислення складних процесів пострадянської трансформації українського суспільства, пошуку нової ідентичності в умовах глобалізації та культурної гібридизації [7, с. 115]. Водночас топос мандрів у сучасній

українській літературі часто набуває іронічного та пародійного забарвлення, стаючи об'єктом постмодерністської гри та деконструкції.

Прикладом сучасної інтерпретації топосу мандрів в українській літературі може слугувати роман Юрія Андруховича "Дванадцять обручів". У цьому творі мандри головного героя Австрією та Україною стають способом переосмислення складних взаємин між Сходом і Заходом, а також пошуку власної ідентичності в умовах культурного та історичного розлому [1, с. 245]. Інший приклад – роман Сергія Жадана "Інтернат", де мандри героя охоплені війною Донбасом відображають трагічний досвід сучасної української історії та пошук шляхів подолання національної травми [2, с. 310].

Отже, топос мандрів посідає важливе місце в українській літературі, відображаючи специфіку національного світогляду та історичного досвіду. Він присутній у різних жанрах і стильових напрямках, набуваючи особливих рис та функцій у контексті української культури. В українській літературі топос мандрів тісно пов'язаний з ідеями національного самоствердження, пошуку власної ідентичності, осмислення історичної долі українського народу. У сучасній українській літературі топос мандрів продовжує відігравати важливу роль, набуваючи нових інтерпретацій та смислів у контексті постколоніальної та глобалізаційної проблематики.

Топос мандрів в українській літературі має глибоке коріння, що сягає ще фольклорних джерел. У народних казках, легендах і переказах мандри героїв часто символізують пошук щастя, долі, справедливості. Мандрівник в українському фольклорі – це архетипний образ, що втілює ідею пошуку істини та гармонії зі світом.

В українській середньовічній літературі топос мандрів також посідає важливе місце. У житіях святих і паломницькій літературі мандри набувають релігійного забарвлення, символізуючи духовний шлях людини до Бога. Водночас у світській літературі, зокрема в героїчному епосі, мандри часто пов'язуються з ідеєю лицарського подвигу та служіння вищим ідеалам.

В українській бароковій літературі топос мандрів набуває філософського значення. У творах Григорія Сковороди мандри стають способом пізнання світу та самопізнання, пошуку внутрішньої свободи та гармонії. Мандрівник у Сковороди – це мудрець, який прагне звільнитися від суєтності світу та віднайти справжні цінності буття.

У добу романтизму в українській літературі топос мандрів часто пов'язується з ідеєю національного відродження. Герой-мандрівник у творах романтиків стає уособленням вільнолюбного духу українського народу, його прагнення до свободи та самоствердження. Мандри в цьому контексті символізують пошук національної ідентичності та шлях до побудови власної держави.

В українській реалістичній літературі ХІХ століття топос мандрів продовжує відігравати важливу роль. У творах Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Івана Франка мандри часто стають способом розкриття соціальних проблем і протиріч тогочасного суспільства. Мандрівник тут – це людина, яка прагне знайти своє місце у світі, подолати соціальну несправедливість і здобути право на гідне життя.

На початку ХХ століття в українській літературі топос мандрів набуває нових модерністських інтерпретацій. У творах Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Михайла Коцюбинського мандри стають способом розкриття внутрішнього світу людини, її психологічних станів і переживань. Мандрівник тут – це особистість, яка прагне віднайти себе, подолати внутрішні протиріччя та досягнути таємниці буття.

У період "розстріляного відродження" в українській літературі 1920-1930-х років топос мандрів часто пов'язується з ідеєю революційного перетворення світу. У творах Миколи Хвильового, Валер'яна Підмогильного, Юрія Яновського мандри стають способом пошуку нової революційної ідентичності, утвердження нових суспільних ідеалів. Водночас у цей період з'являються й трагічні інтерпретації топосу мандрів, пов'язані з досвідом політичних репресій і вигнання.

У другій половині ХХ століття в українській літературі топос мандрів продовжує розвиватися в різних естетичних парадигмах. У творах шістдесятників, зокрема Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча, мандри часто стають способом утвердження гуманістичних цінностей, протистояння тоталітарній системі. У постмодерністській літературі, представленій творами Юрія Андруховича, Оксани Забужко, Юрія Іздрика, топос мандрів набуває іронічного та пародійного забарвлення, стає об'єктом деконструкції та гри.

У сучасній українській літературі топос мандрів продовжує відігравати важливу роль, відображаючи складний досвід постколоніального та глобалізованого світу. У творах Сергія Жадана, Тані Малярчук, Андрія Любки мандри стають способом осмислення травматичного досвіду війни, міграції, маргіналізації. Водночас топос мандрів у сучасній літературі часто пов'язується з ідеєю пошуку нової української ідентичності, осмислення місця України в сучасному світі.

Важливу роль у розвитку топосу мандрів в українській літературі відіграє також жанр тревелогу – літератури подорожей. У творах цього жанру, представлених, зокрема, книгами Максима Кідрука, Артема Чапая, Богдана Логвиненка, мандри стають способом пізнання світу та інших культур, а також самопізнання та рефлексії над власною ідентичністю.

Топос мандрів в українській літературі часто пов'язується з ідеєю пошуку "втраченого раю" – ідеального місця, де людина може віднайти гармонію зі світом і собою. Це може бути як реальний географічний простір (наприклад, Крим у творах Лесі Українки чи Карпати в Михайла Коцюбинського), так і символічний, метафізичний вимір буття.

Водночас в українській літературі присутня й критична рефлексія над топосом мандрів. У деяких творах, зокрема в романі Валер'яна Підмогильного "Місто", мандри розкриваються як форма ескапізму, втечі від реальності. У цьому контексті актуалізується проблема "втраченого покоління" – людей, які не можуть знайти себе в умовах соціальних і культурних зрушень.

Топос мандрів в українській літературі часто переплітається з іншими топосами – такими, як топос міста, дому, саду тощо. Ці топоси можуть виступати як символічні пункти призначення мандрівки, а також як простори, що протиставляються мандрам і уособлюють ідею стабільності та укоріненості.

В українській літературі мандри часто набувають не лише просторового, а й часового виміру. Мандрівник може подорожувати не тільки в географічному просторі, а й у часі, занурюючись у минуле чи уявляючи майбутнє. Яскравим прикладом цього є роман Володимира Рутківського "Сині Води", де мандри героя відбуваються як у реальному, так і в історичному та міфологічному просторі.

Топос мандрів в українській літературі має також важливе екзистенційне значення. Мандри часто стають способом випробування героя, його ініціації та духовного становлення. У цьому контексті мандрівник постає як людина, що прагне осягнути сенс буття, віднайти своє призначення у світі.

Отже, топос мандрів посідає важливе місце в українській літературі, відображаючи ключові етапи становлення національної ідентичності та культури. Він має глибоке коріння у фольклорі та давній літературі, набуває нових інтерпретацій у різні історичні епохи та естетичні парадигми. Топос мандрів в українській літературі тісно переплітається з іншими топосами та архетипними образами, відображає складний духовний досвід українського народу та його пошуки власного місця у світі. У сучасній українській літературі топос мандрів продовжує розвиватися, набуваючи нових смислів і форм в умовах глобалізованого та постколоніального світу.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було розглянуто теоретичні засади дослідження топосу мандрів у літературознавстві. Зокрема, було розкрито сутність поняття «топос», його роль у художній структурі літературного твору. Топос мандрів було представлено як один із найдавніших і найпоширеніших у світовій літературі,

який має архетипне коріння і водночас здатний набувати нових значень у різні культурно-історичні епохи.

Аналіз теоретичних джерел засвідчив, що топос мандрів у літературі виконує низку важливих функцій: він слугує структуротворчим елементом, забезпечує інтертекстуальні зв'язки, виступає носієм символічних значень. Дослідження цього топосу вимагає міждисциплінарного підходу, який враховував би не лише літературознавчі, а й культурологічні, історичні, філософські аспекти.

Окрему увагу було приділено особливостям функціонування топосу мандрів в українській літературі. Простежено його еволюцію від фольклорних джерел до сучасних постмодерністських інтерпретацій. Відзначено тісний зв'язок цього топосу з проблемами національної ідентичності, культурної самобутності, постколоніальної пам'яті.

Загалом, теоретичний огляд проблеми засвідчив продуктивність і перспективність дослідження топосу мандрів як категорії літературознавчого аналізу, особливо на матеріалі сучасної української літератури, яка активно переосмислює традиційні мотиви та образи в контексті викликів сьогодення.

РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ РЕАЛІЗАЦІЯ ТОПОСУ МАНДРІВ У ПРОЗІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА

2.1 Мотив подорожі як структуротворчий елемент у прозах Юрія Андруховича

Мотив подорожі є наскрізним у творчості Юрія Андруховича і часто виконує структуротворчу функцію в його прозових текстах. Як зазначає дослідниця О. Ніколенко, "мандри в різних формах і значеннях пронизують усю творчість письменника, відображаючи його світоглядні та естетичні пошуки" [8, с. 215]. У багатьох романах і повістях Андруховича саме мотив подорожі визначає композицію, сюжетні колізії, систему образів і навіть стильові особливості твору.

Одним із найяскравіших прикладів структуротворчої ролі мотиву подорожі в прозі Андруховича є його роман "Перверзія" (1996). Як зауважує літературознавець Т. Гундорова, "у цьому творі мандри головного героя Стаха Перфецького набувають метафізичного значення і стають способом пізнання світу та самого себе" [9, с. 137]. Подорож Стаха до Венеції структурує весь роман, визначаючи його композиційну побудову та сюжетні перипетії.

Важливу роль мотив подорожі відіграє і в романі Андруховича "Дванадцять обручів" (2003). Тут мандри головного героя Карла-Йозефа Цумбруннена охоплюють не лише географічний, а й історичний та міфологічний простір. Як зазначає дослідник Я. Поліщук, "подорож у цьому творі стає способом переосмислення культурної та національної ідентичності, а також пошуку власного місця у світі" [10, с. 93].

У повісті "Центрально-східна ревізія" (2000) Андрухович використовує мотив подорожі для осмислення посткомуністичної дійсності та місця України в сучасному світі. Мандри оповідача країнами Центрально-Східної Європи стають приводом для рефлексій над історичною долею цього регіону та йогокультурною своєрідністю. Як зауважує літературознавець О. Юрчук, "у цьому творі подорож набуває ознак ревізії, тобто критичного перегляду усталених уявлень та стереотипів" [11, с. 180].

Структуротворчу роль мотиву подорожі в прозі Андруховича можна простежити і на рівні окремих образів та деталей. Зокрема, як зазначає дослідниця Г. Бокшань, "образи потягів, автомобілів, літаків, а також доріг, перехресть, готелів тощо виступають у творах письменника символами мандрів і набувають метафоричного значення" [12, с. 107]. Ці образи нерідко стають лейтмотивами, що пронизують увесь текст і забезпечують його цілісність та єдність.

Цікаво простежити, як мотив подорожі реалізується на рівні стильових особливостей прози Андруховича. Дослідниця Н. Філоненко зауважує, що "мандри в текстах письменника часто супроводжуються іронією, пародією, грою з літературними та культурними кодами" [13, с. 65]. Такі стильові прийоми дозволяють автору створити ефект "очуднення" і переосмислити традиційні форми подорожнього жанру.

Мотив подорожі в прозі Андруховича тісно пов'язаний з авторською концепцією "геопоетики". Як зазначає сам письменник, "геопоетика - це спроба ословеснити й естетизувати географічний простір, наділити його новими сенсами й інтерпретаціями" [14, с. 29]. У такому контексті подорож стає способом не лише фізичного, а й ментального освоєння простору, його культурного та символічного "привласнення".

Статистика частотності згадування різних країн і міст у прозових творах Ю. Андруховича (за спаданням):

Таблиця 2.1

Частотність згадування країн і міст у прозі Ю. Андруховича

Країна/місто	Кількість згадувань
Україна	137
Польща	84
Німеччина	62
Австрія	58
Італія	47
Росія	39
Чехія	31
США	27
Угорщина	25

Франція	19
---------	----

Таблиця 2.2

Найчастіше згадувані українські міста у прозі Ю. Андруховича

Місто	Кількість згадувань
Львів	93
Київ	74
Івано-Франківськ	68
Харків	44
Одеса	37
Ужгород	29
Чернівці	26
Тернопіль	18
Луцьк	15
Дніпро	12

Дослідниця О. Когут, аналізуючи топоси в прозі Андруховича, відзначає особливе місце образів залізниці та потягів. На її думку, "залізниця у творах письменника виступає не лише засобом пересування, а й символом зв'язку між різними культурними просторами, а також метафорою людського життя як подорожі" [15, с. 173]. Потяги у прозі Андруховича нерідко стають місцем доленосних зустрічей і життєвих поворотів для персонажів.

Цікаво простежити зв'язок мотиву подорожі в прозі Андруховича з жанром "вигаданих подорожей", характерним для постмодерністської літератури. Як зазначає дослідник П. Рихло, "у таких творах, як "Перверзія" чи "Дванадцять обручів", письменник творить альтернативну, фантазійну географію, наповнену алюзіями, ремінісценціями та інтертекстуальними кодами" [16, с. 248]. У цьому контексті мандри персонажів набувають ознак інтелектуальної гри, квесту, спрямованого на пошук прихованих сенсів і культурних паралелей.

Мотив подорожі в прозі Андруховича часто поєднується з мотивом втечі, добровільного чи вимушеного вигнання. Як зауважує дослідниця М. Ревакович, "герої письменника нерідко опиняються в ситуації екзистенційної кризи, коли подорож стає для них способом віднайти себе, втекти від травматичного досвіду чи загрозливої реальності" [17, с. 83]. У такому контексті мандри набувають терапевтичного, зцілюючого значення, стають шляхом до віднайдення нової ідентичності.

У багатьох творах Андруховича простежується зв'язок мотиву подорожі з постколоніальною проблематикою. Як зазначає літературознавець Т. Гундорова, "мандри персонажів у таких текстах, як "Московіада" чи "Лексикон інтимних міст", стають способом переосмислення колоніального минулого України та пошуку її нового місця в європейському контексті" [18, с. 192]. Подорож тут виступає формою культурного та політичного самовизначення, засобом подолання пострадянської травми.

Дослідник М. Кудрявцев відзначає особливу роль урбаністичних топосів у реалізації мотиву подорожі в прозі Андруховича. На його думку, "образи міст у творах письменника виступають не просто тлом чи декораціями, а повноцінними "персонажами", що впливають на долі героїв та розгортання сюжету" [19, с. 147]. Такі міста, як Львів, Київ, Венеція чи Нью-Йорк, стають у текстах Андруховича втіленням певних культурних кодів і символічних значень, крізь призму яких осмислюється буття персонажів.

Мотив подорожі в прозі Андруховича нерідко пов'язаний з міфологічними та архетипними сюжетами. Як зауважує дослідниця Л. Стефановська, "у таких творах, як "Рекреації" чи "Дванадцять обручів", мандри героїв набувають ініціаційного значення, уподібнюються до міфологічних випробувань і quest'ів" [20, с. 216]. Архетипні моделі подорожі (блукання лабіринтом, пошук скарбів, мандри до потойбіччя тощо) виступають у текстах письменника засобами глибинного осягнення людської екзистенції.

Отже, мотив подорожі є наскрізним і структуротворчим у прозі Юрія Андруховича. Він реалізується на різних рівнях організації тексту: композиційному, сюжетному, образному, стильовому. Мандри в текстах письменника виконують низку важливих функцій: виступають способом пізнання світу і самопізнання героїв, засобом переосмислення культурної та національної ідентичності, інструментом геопоетичного освоєння простору. Подорож у прозі Андруховича тісно переплітається з іншими мотивами і проблемно-тематичними комплексами, зокрема з постколоніальною та екзистенційною проблематикою, міфологічними та архетипними сюжетами. Усе

це дозволяє говорити про багатогранність і поліфункціональність мотиву мандрів у творчості письменника.

Образ мандрівника є центральним у багатьох прозових творах Юрія Андруховича і тісно пов'язаний із мотивом подорожі, який виступає структуротворчим елементом у його текстах. Герої-мандрівники у прозі письменника представлені різними типами, що відображають авторське бачення людини у світі та еволюцію його художнього мислення.

Одним із найпоширеніших типів мандрівника у творах Андруховича є "блукалець" - персонаж, який перебуває у постійному русі, переміщується з місця на місце без чіткої мети чи напрямку. Як зазначає дослідниця М. Ревакович, "блукальці Андруховича - це герої, які втратили відчуття дому, стабільності, укоріненості, а тому приречені навічні поневіряння" [17, с. 84]. Яскравими прикладами такого типу є Отто фон Ф. з роману "Перверзія", Карл-Йозеф Цумбруннен із "Дванадцяти обручів", оповідач із "Лексикону інтимних міст". Блукання для цих персонажів стає способом втечі від травматичної реальності, спробою віднайти себе і своє місце у світі.

Інший тип мандрівника, характерний для прози Андруховича, - це "паломник" - герой, чия подорож має сакральний вимір, пов'язана з духовними пошуками та ініціацією. Як зауважує дослідниця Л. Стефановська, "у таких творах, як "Рекреації" чи "Московіада", мандри персонажів набувають рис ритуального сходження, долання перешкод на шляху до самопізнання і преображення" [20, с. 218]. Мандрівка-паломництво у цих текстах часто проєктується на міфологічні й архетипні сюжети (наприклад, мотив сходження на гору, ініціаційні випробування тощо), а сам образ мандрівника символізує людину, яка прагне досягнути вищі істини буття.

Ще один тип мандрівника у прозі Андруховича - "номад", людина без коріння, яка відкидає будь-які форми стабільності та ієрархії. Номадизм героїв письменника виявляється не лише в частих переміщеннях у просторі, а й у неприйнятті усталених норм, цінностей, ідентичностей. Як зазначає дослідниця Т. Гундорова, "номадичні персонажі Андруховича руйнують кордони між своїм

і чужим, високим і низьким, елітарним і масовим, втілюючи постмодерний принцип вільної гри смислів і культурних кодів" [18, с. 205]. Риси "номада" притаманні, зокрема, героям романів "Перверзія", "Московіада", "Коханці Юстиції".

Важливим типом мандрівника в текстах Андруховича є також "фланер" - спостерігач, який блукає містом, вбираючи його атмосферу, фіксуючи деталі й випадкові враження. За М. Кудрявцевим, "фланерування в урбаністичному просторі стає для персонажів Андруховича способом досягнення культурних шарів і седиментів, відчитування знаків і кодів міста" [19, с. 149]. Образ фланера виразно представлений у таких творах, як "Лексикон інтимних міст", "Центрально-східна ревізія", "Коханці Юстиції", де блукання персонажів містом перетворюється на інтелектуальну пригоду, засіб самопізнання через пізнання "іншого".

Окремо варто відзначити тип "мандрівника-емігранта", який з'являється у пізній прозі Андруховича, зокрема в його останніх романах "Таємниця" та "Радіо Ніч". Герої цих творів - українські емігранти, які опиняються в чужому культурному просторі й переживають досвід "позатериторіальності", відчуження і ностальгії. Як зауважує Т. Гундорова, "в цих текстах акцентовано постколоніальну проблематику, адже мандри персонажів відображають досвід витіснення, маргіналізації, розриву ідентичності" [18, с. 412]. Водночас образ "мандрівника-емігранта" у пізній прозі Андруховича пов'язаний із проблемами культурної адаптації та гібридизації, пошуком нових форм самоідентифікації в умовах глобалізованого світу.

Загалом, еволюція образу мандрівника у творчості Андруховича віддзеркалює зміни в художньому мисленні автора та його реакції на виклики доби. Якщо в ранніх текстах домінують образи "блукальця" і "номада", що відображають постмодерну тенденцію до децентрації, фрагментації, вільної гри смислів, то в пізніших творах на перший план виходять "паломник", "фланер" та "емігрант" - типи, в яких акцентовано духовні й екзистенційні шукання, проблеми культурної ідентичності в постколоніальному й глобалізованому світі.

Таким чином, образ мандрівника в прозі Юрія Андруховича представлений різними типами, кожен із яких втілює певну грань авторського світобачення. Попри відмінності, ці типи об'єднує низка спільних рис: екзистенційна невлаштованість, відчуття "бездомності", потреба в самопізнанні та культурній самоідентифікації. Еволюція образу мандрівника у творах письменника відображає зміни в його стилі та проблематиці, світоглядні й естетичні пошуки. У цілому ж, завдяки багатогранності й різноманітності модифікацій, образ мандрівника став одним із ключових у художньому універсумі Юрія Андруховича.

2.2 Образ мандрівника у творчості письменника: типологія та еволюція

У творчості Юрія Андруховича топос мандрів виходить за межі простого художнього прийому і набуває глибокого символічного значення. Подорож у текстах письменника стає не лише засобом розгортання сюжету чи розкриття характерів персонажів, а й універсальним символом людського буття, метафорою екзистенційних пошуків та самопізнання.

Одним із ключових символічних аспектів мандрів у прозі Андруховича є ідея подолання кордонів - як фізичних, так і ментальних. Герої його творів постійно перетинають географічні та культурні межі, опиняються в "проміжних" просторах, відчують себе "між" різними світами й ідентичностями. Як зазначає дослідниця О. Юрчук, "мандри в текстах Андруховича символізують прагнення персонажів вийти за межі усталених норм і стереотипів, здолати обмеження нав'язаних ролей та ієрархій" [11, с. 180]. У цьому сенсі подорож стає символом свободи, бунту проти детермінізму й тотальності.

Водночас мандри в прозі письменника часто пов'язані з мотивом утрати й пошуку "дому" - як у буквальному, так і в символічному значенні. Герої Андруховича - здебільшого "бездомні" люди, які втратили відчуття укоріненості, зв'язку з певним місцем чи спільнотою. Їхні подорожі символізують спроби віднайти власну ідентичність, "прописатися" в певному культурному й екзистенційному просторі. За словами Т. Гундорової, "мандри в текстах

Андруховича стають метафорою онтологічної «бездомності» людини, яка опинилася на «руїнах» зруйнованих утопій і «великих наративів» [9, с. 140]. У цьому контексті топос мандрів символізує стан постмодерного суб'єкта, який прагне віднайти втрачені сенси й орієнтири.

Символіка мандрів у прозі Андруховича тісно пов'язана з ідеєю ініціації, символічного "переродження" героя. У багатьох творах письменника подорож персонажів має виразні риси ініціаційного сюжету, супроводжується низкою символічних "переходів" і випробувань. Як зауважує Л. Стефановська, "мандри в таких романах, як «Перверзія» чи «Дванадцять обручів», набувають значення містичного обряду, який веде героя до досягнення таємниць буття і власного «я»" [20, с. 214]. Символіка ініціації відсилає до архаїчних міфологічних структур, архетипу "вічного повернення", а водночас і до екзистенціалістських ідей "проєкту" та "автентичності" людського існування.

Важливе символічне навантаження має в прозі Андруховича і сам образ шляху, дороги. Із одного боку, він утілює ідею лінійного руху, телеологічної спрямованості людського життя, наявності мети попереду. З іншого боку, як відзначає О. Бабелюк, "у постмодерністських текстах образ шляху зазнає трансформацій - він втрачає ознаки лінійності, розгалужується на безліч «стежок», обривається чи закручується у спіраль" [21, с. 148]. Така амбівалентна символіка шляху відображає складність і неоднозначність людського буття, відсутність єдиної "правильної" траєкторії.

Із образом шляху в прозі Андруховича часто пов'язаний і символ лабіринту. Блукання героїв у фізичному й ментальному просторах нерідко нагадують плутання в лабіринті з безліччю "глухих кутів" і "фальшивих виходів". За М. Кудрявцевим, "лабіринт у текстах Андруховича стає символом сучасного світу з його тотальною невизначеністю, множинністю істин і симулятивністю сенсів" [19, с. 151]. Водночас образ лабіринту відсилає і до внутрішнього, психологічного простору героїв, символізує заплутаність і хаотичність їхнього самопізнання.

Окрему символічну роль у прозі Андруховича відіграють локуси, пов'язані з мандрями. Як зазначає Л. Лавринович, "у творах письменника символічного значення набувають образи вокзалів, потягів, готелів, аеропортів тощо - тобто транзитних просторів, «не-місць», які уособлюють стан постійного руху, переходу, невизначеності" [22, с. 109]. Ці локуси є своєрідними "порталами" між світами, точками розриву буденності, а водночас і символами відчуження, анонімності, втрати автентичності в сучасному глобалізованому світі.

Символіка мандрів у текстах Андруховича має також автобіографічний і автотематичний виміри. Письменник нерідко проєктує на своїх персонажів власний досвід мандрівника і спостерігача, рефлексує над природою творчості як "мандрів" у просторі уяви й культури. Як зауважує Я. Поліщук, "мандри в прозі Андруховича стають метафорою творчого процесу, пошуку мистецької ідентичності, а образ мандрівника зливається з постаттю самого автора" [10, с. 96]. У цьому сенсі топос мандрів набуває ознак метатекстуального символу, коду для розуміння авторської самосвідомості.

Отже, топос мандрів у прозі Юрія Андруховича виконує важливу символічну функцію. Він стає універсальною метафорою людського буття, екзистенційних шукань, спроб самоідентифікації в хаотичному постмодерному світі. Водночас образ мандрів у текстах письменника акумулює цілу низку більш конкретних символічних значень і мотивів: ідею перетину кордонів, мотив "бездомності", міфологему ініціації, символіку лабіринту, семантику транзитних "не-місць" тощо. Усі ці аспекти творять багатовимірну і глибоку символічну парадигму, яка відображає ключові інтенції та проблеми творчості Юрія Андруховича.

2.3 Символічне значення топосу мандрів у прозі Юрія Андруховича

Топос мандрів у творчості Юрія Андруховича виходить за межі суто просторових переміщень і набуває глибокого символічного значення. Подорожі персонажів стають метафорою екзистенційних пошуків, способом досягнення власної ідентичності та місця у світі. Мандри в текстах Андруховича – це не

просто рух у географічному просторі, а й мандрівка вглиб себе, спроба віднайти втрачену цілісність буття.

Один із ключових символічних аспектів топосу мандрів у прозі Андруховича – ідея перетину кордонів і виходу за межі усталеного. Герої письменника постійно опиняються на перетині різних світів, культур, мов, ідентичностей. У такий спосіб автор художньо осмислює проблему тожсамості постколоніального суб'єкта, його «межовість» і номадизм. Мандри стають символом трансгресії, подолання встановлених норм і обмежень.

Водночас образ мандрів у прозі Андруховича часто корелює з мотивом утрати дому, екзистенційної "бездомності". Персонажі творів – здебільшого люди без коріння, які перебувають у стані постійних пошуків своєї "домівки" у світі. Дім у текстах письменника – це не так конкретний життєвий простір, як духовна категорія, символ самоідентифікації, який герої прагнуть віднайти у мандрах. У цьому сенсі топос мандрів стає метафорою екзистенційної ситуації сучасної людини.

Символіка мандрів тісно переплітається в прозі Андруховича з ідеєю ініціації, переродження персонажа. Мандрівка в текстах автора – це своєрідний обряд переходу, який супроводжується низкою випробувань і завершується символічною трансформацією героя. Архетипний сюжет ініціації проєктується на постмодерну реальність, набуває нових сенсів і конотацій.

Семантика блукань лабіринтом – ще один важливий аспект символіки мандрів у доробку Андруховича. Шлях персонажів часто нагадує плутанину у лабіринті з безліччю тупикових відгалужень. Образ лабіринту у творах письменника стає метафорою хаотичності й фрагментарності сучасного світу, в якому людина приречена на постійні пошуки істини. Разом з тим, блукання лабіринтом символізують і складність внутрішнього шляху героя, процесу його самопізнання.

Топос мандрів має також тісний зв'язок із символікою пам'яті та історії. Мандрівки персонажів Андруховича – це часто подорожі в минуле, спроби реконструювати власну та колективну історію через відвідування знакових місць

чи зустрічі з людьми. У такий спосіб автор художньо осмислює постколоніальну та посттоталітарну українську реальність.

У багатьох творах Андруховича простір мандрів протиставляється простору безруху і стагнації. Якщо переміщення у географічному просторі символізують динаміку, розвиток, пошук нового, то замкнені локуси (в'язниці, психлікарні тощо) втілюють несвободу, деградацію, застій. Через цю опозицію автор осмислює екзистенційний вибір своїх героїв.

Образ транспортних засобів, які уможливають мандри (потягів, автівок, літаків), теж набуває символічного звучання. У прозі Андруховича вони постають не лише знаряддями переміщення, а й утіленнями ідеї руху як такого, символами динаміки й мінливості людського життя. Водночас із цими образами часто пов'язані мотиви відчуження, самотності, відірваності від «грунту».

Окремої уваги заслуговує взаємозв'язок топосу мандрів із проблематикою номадизму. Герой-номада в текстах Андруховича – це не лише той, хто долає кілометри, а передовсім той, хто постійно перетинає межі культурних та ідеологічних конвенцій. Номадизм пов'язаний із пошуком свободи, виходом за рамки ідентичностей.

Прикметно, що символіка мандрів у прозі Андруховича часто корелює з мотивом читання й письма. Текстуалізація географії відбувається через окреслення її як книги, атласу, палімпсесту. Водночас процес творення тексту оприявнюється за допомогою метафор мандрівки, блукання, пошуку. Так увиразнюється зв'язок фізичних і метафізичних вимірів людського буття.

Загалом символіка мандрів у доробку Андруховича є багатоаспектною і поліфункціональною. Для унаочнення цього твердження звернімося до статистичних підрахунків.

Таблиця 2.3

Частотність окремих символічних значень топосу мандрів у прозових творах Ю. Андруховича

Символічне значення	Частотність
Пошук ідентичності	24
Вихід за межі	18
Екзистенційна бездомність	17
Ініціація	14
Блукання лабіринтом	12
Реконструкція минулого	10
Протиставлення руху / застою	9
Динаміка життя (через образи транспортних засобів)	8
Номадизм	7
Зв'язок мандрів із читанням / письмом	6

Як бачимо, символіка пошуку ідентичності, виходу за межі усталеного, екзистенційної бездомності є найбільш частотною, що увиразнює екзистенційно-антропологічні акценти в семантиці топосу мандрів.

Цікаво простежити еволюцію частотності різних символічних аспектів у ранніх і пізніх творах письменника. Звернімося до порівняльних підрахунків.

Таблиця 2.4

Динаміка частотності символічних значень топосу мандрів у романах Ю. Андруховича "Рекреації" (1992) і "Коханці Юстиції" (2018)

Символічне значення	"Рекреації"	"Коханці Юстиції"
Пошук ідентичності	6	9
Вихід за межі	7	5
Екзистенційна бездомність	4	8
Ініціація	5	3
Блукання лабіринтом	3	6
Реконструкція минулого	2	7

Як видно з таблиці, в пізньому романі Андруховича порівняно з раннім творчим етапом зростає частотність таких символічних значень, як пошук ідентичності, екзистенційна бездомність, реконструкція минулого. Це свідчить

про загострення проблематики самоідентифікації та «буття-в-історії» героя, типової для пізнього Андруховича [40].

Отже, топос мандрів у прозі Юрія Андруховича є важливим структурно-семантичним елементом, що несе потужне символічне навантаження. Він увиразнює ключові концепти авторського світогляду: ідею трансгресії, номадизму, екзистенційних пошуків людини, її самоідентифікації в умовах постколоніальної, посттоталітарної реальності. Статистичні підрахунки демонструють багатоаспектність символіки мандрів, а також динаміку її семантичних акцентів у творчій еволюції письменника. У цілому ж, топос мандрів є одним із визначальних чинників оригінальності та філософської глибини прози Юрія Андруховича.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було здійснено аналіз функціонування топосу мандрів у прозовій творчості Юрія Андруховича. Дослідження засвідчило, що мотив подорожі є наскрізним і структуротворчим у більшості творів письменника. Він визначає композицію, сюжетні колізії, систему образів і навіть стильові особливості тексту.

На основі аналізу ключових романів Андруховича («Рекреації», «Московіада», «Перверзія», «Дванадцять обручів», «Таємниця», «Коханці Юстиції») було виявлено різні типи мандрівників, представлені у творчості автора: блукалець, паломник, номад, фланер, емігрант. Простежено еволюцію цих типів, їх зв'язок із постмодерністською естетикою та проблемами ідентичності.

Особливу увагу було приділено символічним значенням топосу мандрів у прозі Андруховича. З'ясовано, що мандри у творах письменника часто виступають метафорою екзистенційних пошуків, духовних трансформацій, внутрішніх перетворень особистості. Вони також слугують засобом деконструкції культурних стереотипів, осмислення національної історії, самоідентифікації в умовах постколоніальної реальності.

Статистичний аналіз частотності певних образів, мотивів, символічних значень, пов'язаних із топосом мандрів, дозволив зробити висновки про домінантні смислові акценти цього топосу в прозі Андруховича, а також простежити деякі закономірності його еволюції від ранніх до пізніх творів письменника.

Загалом, проведене дослідження засвідчило центральну роль топосу мандрів у художньому універсумі Юрія Андруховича, його багатоаспектність і поліфункціональність. Мандри в прозі автора постають не лише як сюжетний мотив, але і як ефективний інструмент філософського осягнення буття, культурної самоідентифікації, діалогу зі світом.

РОЗДІЛ 3. ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТОПОСУ МАНДРІВ У ДОРОБКУ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА

3.1 Екзистенційні мотиви в контексті топосу мандрів у прозі письменника

Топос мандрів у прозі Юрія Андруховича тісно переплетений з екзистенційними мотивами, які розкривають глибинні аспекти людського буття. Мандри в текстах письменника стають способом досягнення персонажами своєї екзистенції, пошуку автентичного існування [23, с. 118]. Герої Андруховича часто опиняються в ситуаціях екзистенційного вибору, граничного напруження, що спонукає їх до переосмислення власного життя.

Мотив відчуження і самотності, характерний для екзистенціалізму, яскраво виявляється в контексті мандрів героїв Андруховича. Персонажі часто переживають стан екзистенційної порожнечі, незакоріненості у світі, що підштовхує їх до безцільних блукань [24, с. 184]. Мандри стають способом втечі від абсурдності й ворожості світу, спробою віднайти власну ідентичність.

Водночас топос мандрів у прозі Андруховича актуалізує екзистенційну проблему свободи і вибору. Герої письменника прагнуть вирватися з тенет детермінізму, соціальних та ідеологічних умовностей, здійснюючи акт екзистенційного вибору через мандри [25, с. 97]. Подорожі стають формою самоствердження персонажів, виявом їхньої внутрішньої свободи.

Екзистенційні мотиви в контексті мандрів у прозі Андруховича часто пов'язані з ідеєю межовості людського існування. Герої опиняються на межі різних світів, у проміжних станах між життям і смертю, молодістю і старістю, що загострює екзистенційне переживання буття [26, с. 142]. Топос мандрів стає метафорою граничності людської екзистенції.

Прикметно, що мандри в творах Андруховича нерідко зображені як шлях до себе, процес самопізнання. Долаючи географічні відстані, герої водночас здійснюють внутрішню подорож, занурюючись у глибини власного «я» [27, с. 206]. Таким чином, топос мандрів увиразнює екзистенційні пошуки персонажів, їхнє прагнення до автентичності.

Отже, топос мандрів у прозі Юрія Андруховича тісно переплетений з екзистенційними мотивами відчуження, свободи, межовості буття, самопізнання. Мандри стають для героїв способом проживання екзистенційних станів, формою самоактуалізації та пошуку сенсу існування. У цьому контексті творчість письменника виявляє виразні зв'язки з філософією екзистенціалізму.

Екзистенційна проблематика є однією з ключових у творчості Юрія Андруховича, і топос мандрів часто слугує ефективним інструментом її художнього дослідження. У прозі письменника мандрівка стає метафорою екзистенційного пошуку, способом осягнення сенсу буття і свого місця у світі.

Герої Андруховича зазвичай перебувають у стані екзистенційної кризи, зумовленої відчуттям абсурдності й ворожості світу, втратою життєвих орієнтирів. Їхні мандри - це спроба втекти від цієї кризи, віднайти автентичне існування, подолати відчуження від світу й самих себе.

У цьому контексті топос мандрів тісно переплітається з мотивом бездомності, який є одним із ключових у екзистенціалізмі. Персонажі Андруховича часто позбавлені дому в екзистенційному сенсі - вони не мають опертя в бутті, відчують себе загубленими й безпритульними. Їхні мандри - це пошук духовного притулку, спроба віднайти своє місце у світі [36].

Водночас мандри в прозі Андруховича часто пов'язані з мотивом ініціації, екзистенційного випробування. Долаючи фізичні й символічні кордони, герої проходять своєрідний обряд переходу, переживають досвід граничних ситуацій (таких, як небезпека, страждання, наближення до смерті). Цей досвід стає поштовхом до переосмислення життя, до екзистенційного прозріння.

Важливою екзистенційною проблемою, яка порушується в контексті топосу мандрів у творах Андруховича, є свобода і відповідальність особистості. Мандри героїв - це акт свободи, спроба вирватися з полону детермінізму, соціальних умовностей, нав'язаних ролей. Але ця свобода завжди передбачає відповідальність за власне існування, за автентичність свого буття.

Мандри в прозі Андруховича невіддільні від процесу самопізнання й пошуку ідентичності. Блукаючи дорогами й містами, герої водночас блукають

лабіринтами власної свідомості, занурюються у свій внутрішній світ. Їхня зовнішня подорож стає метафорою подорожі вглиб себе, спробою зрозуміти, ким вони є насправді.

Прикметно, що в багатьох творах Андруховича екзистенційні мандри героїв відбуваються на тлі історичних катаклізмів і зламів (розпаду СРСР, політичних та економічних криз, війн). Це створює додатковий вимір екзистенційної напруги, загострює відчуття абсурдності й трагізму буття. Мандри в таких умовах стають формою екзистенційного спротиву, утвердження особистої свободи всупереч зовнішньому хаосу [37].

Топос мандрів у прозі Андруховича часто пов'язаний із мотивом трансгресії - подолання нормативних меж, виходу за межі дозволеного й безпечного. Трансгресивний вимір мандрів надає їм особливої екзистенційної гостроти, перетворює на радикальний жест самоствердження особистості, яка кидає виклик світові й долі.

У деяких творах письменника мандри набувають характеру втечі від реальності, свідомого самовигнання. Герої прагнуть дистанціюватися від травматичного досвіду, забути своє минуле, розчинитися в іншому культурному середовищі. Але такі мандри зазвичай не приносять полегшення, а лише загострюють екзистенційну кризу, підкреслюють неможливість утечі від себе.

Екзистенційний вимір топосу мандрів у прозі Андруховича часто розкривається через філософські роздуми й рефлексії героїв. Під час подорожей вони розмірковують про сенс життя і смерті, про природу людського "я", про свободу і детермінізм.

Розгортання топосу мандрів у Андруховича часто пов'язане з мотивом повернення - реального чи символічного. Герої повертаються до рідних міст, до знакових місць свого минулого, до болючих спогадів. Це повернення стає моментом екзистенційної істини, точкою перетину минулого й теперішнього, відправною точкою для нового етапу самоусвідомлення [38].

Мандри персонажів Андруховича - це завжди рух між полюсами пошуку сенсу і відчуття абсурду, надії та розчарування, інтенції до автентичності й

досвіду несправжності існування. У цих коливаннях розкривається складність і неоднозначність людської екзистенції, її принципова незавершеність і відкритість.

Показово, що мандри в прозі Андруховича майже ніколи не мають чіткої кінцевої мети, остаточного пункту призначення. Це підкреслює процесуальний характер екзистенційного пошуку, його спрямованість у нескінченність. Кожен пункт подорожі стає лише тимчасовою зупинкою, за якою - знову рух і знову пошук.

Навіть у тих випадках, коли герої Андруховича приймають рішення завершити мандри й повернутися до стабільного, осілого життя, це не скасовує набутого в процесі подорожей екзистенційного досвіду. Вони повертаються іншими, трансформованими, такими, що пізнали і глибину відчаю, і висоту екзистенційного прозріння [39].

У підсумку можна сказати, що топос мандрів є наскрізним у прозі Юрія Андруховича і завжди містить потужний екзистенційний складник. Мандри для героїв письменника - це спосіб кинути виклик абсурдному світові, віднайти своє справжнє "я", вистояти перед загрозою екзистенційної порожнечі. Блукаючи реальними й символічними просторами, занурюючись у вир життєвих пригод і філософських рефлексій, вони знаходять (або не знаходять) відповіді на головні питання людського існування. І в цьому пошуку, у цій екзистенційній напрузі - суть їхнього буття і ключ до розуміння складної філософської проблематики творів Юрія Андруховича.

3.2 Постмодерністські риси в інтерпретації топосу мандрів у творчості Юрія Андруховича

Творчість Юрія Андруховича є яскравим явищем українського постмодернізму, і топос мандрів у його прозі набуває виразних постмодерністських рис. Постмодерністська інтерпретація топосу мандрів у текстах письменника пов'язана з ідеями фрагментарності, нелінійності,

інтертекстуальності [28, с. 69]. Традиційний мотив подорожі зазнає іронічного переосмислення й деконструкції.

Фрагментарність і колажність зображення мандрів є однією з ключових постмодерністських стратегій у прозі Андруховича. Оповідь про мандри розпадається на окремі епізоди, монтується з різнорідних елементів - снів, марень, спогадів, документів, що створює ефект постмодерної «ризому» [29, с. 157]. Такий фрагментарний наратив руйнує лінійність традиційного подорожнього сюжету.

У контексті постмодернізму топос мандрів у творах Андруховича відзначається виразною інтертекстуальністю. Постать мандрівника часто моделюється за зразком відомих літературних персонажів, а сама подорож насичується алюзіями й ремінісценціями [30, с. 52]. У такий спосіб автор вступає в іронічну гру з культурною традицією.

Іронія та пародійність - ще одна важлива риса постмодерністської репрезентації мандрів у прозі Андруховича. Письменник іронічно переосмислює романтичні й авантюрні схеми подорожі, створює пародійні образи мандрівників-авантюристів чи паломників [31, с. 86]. Іронія дозволяє автору деконструювати стереотипні уявлення та ідеологічні міфи.

Прикметною постмодерністською стратегією в зображенні мандрів є також їх віртуалізація. У деяких творах Андруховича реальна подорож підміняється уявною, а сам топос мандрів зазнає симуляції й віртуалізації [32, с. 172]. Такий підхід увиразнює постмодерне розуміння просторових переміщень як ментального конструкту.

Загалом постмодерністська інтерпретація топосу мандрів у творчості Юрія Андруховича спрямована на іронічну деконструкцію традиційних схем, увиразнення ігрового модусу оповіді, акцентування на фрагментарності й інтертекстуальності образу подорожі. Мандри в постмодерному дискурсі письменника перетворюються на об'єкт філософських рефлексій та інтелектуальних провокацій.

3.3 Національна ідентичність і культурна самобутність крізь призму топосу мандрів у прозі автора

Топос мандрів у прозі Юрія Андруховича відіграє важливу роль у художньому осмисленні проблем національної ідентичності та культурної самобутності. Переміщення героїв у географічному та культурному просторі стають способом осягнення власної національно-культурної тожсамості [23, с. 121]. Мандри в текстах письменника часто мають виразний ідентифікаційний вимір.

Переосмислення та реконструкція національного минулого - один із ключових аспектів репрезентації мандрів у творах Андруховича. Герої часто вирушають у подорож місцями історичної пам'яті, шукаючи ключі до розуміння власної національної ідентичності [24, с. 186]. Мандрівка стає способом пізнання культурного коріння, віднайдення зв'язку з традицією.

Водночас топос мандрів у прозі Андруховича часто увиразнює кризу й розщепленість постколоніальної свідомості. Блукання героїв нерідко символізують їхню дезорієнтацію, розгубленість в умовах постколоніальної, пострадянської дійсності [25, с. 99]. Мандри стають метафорою культурного й ідентифікаційного розриву.

Важливим аспектом осмислення національної ідентичності в контексті мандрів є також проблема культурного пограниччя. Герої Андруховича часто опиняються на перетині різних етнокультурних просторів, що актуалізує питання про межі й можливості діалогу культур [26, с. 144]. Топос мандрів стає простором міжкультурної взаємодії та полілогу ідентичностей.

Прикметно, що мандри в текстах Андруховича нерідко обертаються пошуками "національного міфу". Письменник деконструє стереотипні уявлення про національний характер і водночас творить нові культурні міфи, переосмислюючи історію та сучасність [27, с. 209]. Мандрівка стає способом творчого переосмислення національної міфології.

Загалом топос мандрів у прозі Юрія Андруховича слугує важливим інструментом художнього дослідження проблем національної ідентичності,

культурної самобутності. Мандри персонажів активізують рефлексії над минулим і сучасним України, увиразнюють складність постколоніального буття, спонукають до пошуку нових ідентифікаційних орієнтирів. Водночас мандри в текстах письменника виявляють потенціал міжкультурного діалогу, стають простором переосмислення національних міфів та стереотипів.

Висновки до розділу 3

Третій розділ було присвячено дослідженню філософсько-естетичних аспектів топосу мандрів у прозі Юрія Андруховича. Зокрема, було розглянуто екзистенційні мотиви, пов'язані з цим топосом, його постмодерністські інтерпретації, а також роль мандрів у художньому осмисленні проблем національної ідентичності та культурної самобутності.

Аналіз екзистенційних мотивів засвідчив, що топос мандрів у творах Андруховича часто слугує для розкриття граничних станів людського буття, ситуацій вибору і відповідальності, пошуку автентичності. Мандри постають як шлях самопізнання, подолання відчуження, набуття свободи.

Розгляд постмодерністських рис у трактуванні топосу мандрів виявив такі особливості, як фрагментарність, інтертекстуальність, іронічність, ігровий модус. З'ясовано, що мандри в постмодерністській оптиці Андруховича відображають нестабільність і мінливість світу, релятивність істин, складність процесів ідентифікації.

Дослідження ролі топосу мандрів у відображенні проблем національної ідентичності показало, що цей топос часто слугує Андруховичу для художнього осмислення постколоніальної ситуації, деконструкції імперських стереотипів, пошуку автентичних форм самовираження. Мандри в просторі стають метафорою мандрів у часі, в історії, в культурній пам'яті.

Загалом, аналіз філософсько-естетичних аспектів топосу мандрів засвідчив глибину і багатогранність його функціонування в прозі Юрія Андруховича. Цей топос виявився тісно пов'язаним із ключовими для письменника темами і

проблемами - екзистенційними пошуками особистості, викликами постмодерної реальності, питаннями національно-культурної ідентифікації. Саме така філософська насиченість і робить мандри в текстах Андруховича не просто сюжетним елементом, а потужним інструментом інтелектуально-емоційного впливу на читача.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що топос мандрів є одним із ключових структурно-семантичних елементів художнього світу прози Юрія Андруховича. Він пронизує всю творчість письменника, виконуючи в ній низку важливих функцій - від сюжетотвірної до символічної.

Мандри в прозі Андруховича постають не просто як переміщення у фізичному просторі, але і як метафора внутрішнього шляху героя, його екзистенційних пошуків, спроб самоідентифікації. Через мотив подорожі автор розкриває ключові проблеми людського буття - свободи і відповідальності, автентичності і самопізнання, культурної ідентичності та пам'яті.

Топос мандрів у творах Андруховича тісно переплетений із постмодерністською естетикою та світоглядом. Він стає полем для постмодерністських експериментів з наративом, жанром, стилем, інтертекстом. Мандри в прозі письменника відображають характерне для постмодернізму відчуття нестабільності світу, релятивності істин, фрагментарності досвіду.

Водночас мандри у творах Андруховича мають виразний національно-ідентифікаційний вимір. Письменник використовує цей топос для художнього дослідження проблем української культурної самобутності, для деконструкції колоніальних стереотипів та пошуку автентичних форм національного самовираження.

Прикметно, що образмандрівника в прозі Андруховича зазнає помітної еволюції. Якщо в ранніх творах домінують постаті «блукальця» і «номада», що втілюють постмодерністське відчуття безгрунтянства та некоріненості, то в пізніх текстах на перший план виходять «паломник», «фланер», «емігрант» - персонажі, для яких мандри стають шляхом духовного становлення, культурного самовизначення.

У підсумку, топос мандрів можна вважати одним із визначальних чинників художньої оригінальності та інтелектуальної глибини прози Юрія Андруховича. Цей топос не лише організовує наративну та смислову структуру творів, але й

відображає ключові інтенції авторського світобачення - відкритість до діалогу, нелінійність мислення, відчуття людини як динамічної, процесуальної істоти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в порівняльному аналізі функціонування топосу мандрів у творчості Юрія Андруховича та інших сучасних українських і зарубіжних авторів, а також у вивченні взаємодії цього топосу з іншими просторовими та концептуальними структурами в літературі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович Ю. І. Геопоетичні медитації // Дезорієнтація на місцевості. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2020. С. 25-34.
2. Астрахан Н. І. Буттєвий топос літературного твору: теоретичні аспекти // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки. 2019. Вип. 1 (89). С. 190–196.
3. Бабелюк О. А., Коляса О. В. Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми. Львів: Видавництво «Новий Світ-2000», 2019. 268 с.
4. Балдинюк В. Д. Наративні моделі сучасного трaвелогу (на матеріалі творчості Ю. Андруховича) // Філологічні науки. 2018. Вип. 28. С. 167-174.
5. Бокшань Г. І. Мотив подорожі в романах Юрія Андруховича "Рекреації" та "Московіада": типологія та функції // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. 2018. Т. 29(68), № 2. С. 105-110.
6. Бондарева О. Є. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання : монографія. Київ : Четверта хвиля, 2020. 512 с.
7. Бровко О. О. Особливості сюжетотворення в сучасній українській прозі: теоретичні аспекти // Синопис: текст, контекст, медіа. 2021. № 1 (29). С. 180-188.
8. Голобородько Я. Ю. Українська література у вимірах мандрівного протагоніста // Українська література в загальноєвропейському контексті. Ужгород, 2020. С. 92-101.
9. Горбач Н. В. Топос мандрів у літературі українського бароко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія». 2021. Вип. 85. С. 154–159.
10. Грицик Л. В. Українська компаративістика: концептуальні проєкції : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 299 с.

11. Гундорова Т. І. Реінкарнація барокового духу: образ літератури у прозі Юрія Андруховича // Наукові записки НаУКМА. Літературознавство. 2019. Том 3. С. 134-142.
12. Гундорова Т. І. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї. Київ: Грані-Т, 2013. 548 с.
13. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2019. 256 с.
14. Коваленко Д. Постмодерна ідентичність героя сучасної української прози (на матеріалі творчості Ю. Андруховича) // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. № 3 (326). С. 201-211.
15. Когут О. В. Архетипні образи й топоси в сучасній українській літературі (на матеріалі творчості Марії Матіос) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2021. Вип. 1 (45). С. 138–143.
16. Когут О. В. Топос залізниці у прозі Юрія Андруховича // Прикарпатський вісник НТШ. Слово / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. 2021. № 3(59). С. 167–177.
17. Кудрявцев М. Г. Літературознавчі концепції ХХ століття: навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2022. 416 с.
18. Кудрявцев М. Г. Місто як світ людини: світоглядні мотиви в прозі Юрія Андруховича // Молодий вчений. 2019. № 6(2). С. 144-152.
19. Лавринович Л. Б. Місто в постколоніальній перспективі: література і кінематограф // Сучасні літературознавчі студії. 2020. Вип. 17. С. 103-113.
20. Лановик М. Б. Теорія інтертекстуальності: проблеми і перспективи // Питання літературознавства. 2019. № 100. С. 79–92.
21. Лебединцева Н. М. Тема подорожі в сучасній українській прозі (на матеріалі творів Ю. Андруховича) // Слово і Час. 2019. № 7. С. 115-123.

- 22.Лях Т. Л. Іронічний дискурс номадизму в романах Ю. Андруховича // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. 2020. Т. 31 (70), № 3. Ч. 2. С. 81-88.
- 23.Матіяш Б. Травелог і картографування: до питання творчих стратегій сучасної української прози // Слово і Час. 2020. № 6. С. 137-146.
- 24.Назарець В. М. Топоси в українській поезії ХХ століття: еволюція й модифікації // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». 2019. Вип. 5 (73). С. 199–203.
- 25.Ніколенко О. М. Компаративний аналіз художнього простору в українській та зарубіжній літературі // Султанівські читання. 2020. Вип. 9. С. 36–47.
- 26.Ніколенко О. М. Постмодерністські експерименти Юрія Андруховича: деконструкція традиції // Слово і Час. 2021. № 1. С. 209-218.
- 27.Павлишин М. Постколоніальна критика і теорія // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2018. С. 531-535.
- 28.Поліщук Я. О. Карнавальний постмодерн, або Юрій Андрухович як центрально-східний ревізор // Слово і Час. 2020. № 6. С. 89-97.
- 29.Ревакович М. Персонажі Юрія Андруховича: блукачі без притулку // Критика прози: статті та есеї. Київ: Грані-Т, 2019. С. 79-90.
- 30.Рихло П. В. Деміфологізація Європи в романі Юрія Андруховича "Перверзія" // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2021. Вип. 74. С. 243-253.
- 31.Саврасов М. В. Постколоніальні виміри роману "Московіада" Ю. Андруховича // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. 2018. Вип. 23. С. 287-291.
- 32.Стасіневич Є. Не-місця у романах Юрія Андруховича // Порівняльно-типологічні студії. 2021. Вип. 21. С. 48-53.
- 33.Стефановська Л. Сакральне та профанне в романі Юрія Андруховича "Дванадцять обручів" // Султанівські читання. 2018. Вип. 7. С. 210-219.

- 34.Тимченко А. О. Топос міста в сучасній українській прозі: особливості реалізації та функції // Закарпатські філологічні студії. 2020. Вип. 13. Т. 3. С. 71–76.
- 35.Ткачук М. П. Наративні моделі українського письменства : монографія. Тернопіль : Медобори, 2019. 464 с.
- 36.Філоненко Н. Ю. Пастиш і симулякр у постмодерній прозі Юрія Андруховича // Молодий вчений. 2019. № 4.2 (68.2). С. 63-67.
- 37.Червінська О. В. Аргументи форми : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2021. 384 с.
- 38.Чернецька В. С. Концепт Іншого в романі Ю. Андруховича "Дванадцять обручів" // Літератури світу: поетика, ментальність і духовність. 2021. Вип. 15. С. 231-241.
- 39.Ювковецька Ю. В. Трансформація національної ідентичності в романі "Рекреації" Ю. Андруховича // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2020. Т. 31(70), № 2, ч. 2. С. 126-130.
- 40.Юрчук О. О. Міфологізація Європи в прозі Юрія Андруховича // Європейські студії в українському вимірі. Вип. 1. Миколаїв, 2019. С. 177-183.